

Kompleksowy program nauczania
języka niemieckiego dla czterech
etapów edukacyjnych w oparciu
o nową podstawę programową

Gimnazjum

Moduły: III.0 i III.1

Ewa Ciemnicka

**Zgodny
z nową podstawą
programową**

Hueber

Ewa Ciemnicka

– absolwentka filologii germańskiej
Uniwersytetu Łódzkiego, dyplomowany
nauczyciel i edukator, konsultant metodyczny
w Łódzkim Centrum Doskonalenia Nauczycieli
i Kształcenia Praktycznego i koordynator
programu doskonalenia nauczycieli języka
niemieckiego DELFORT w województwie
łódzkim i świętokrzyskim, dyrektor
Zespołu Szkół Społecznych Towarzystwa
Oświatowego „Edukacja” w Łodzi z językiem
niemieckim nauczonym od pierwszej klasy
szkoły podstawowej, rzeczoznawca MEN
ds. podręczników szkolnych.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
AKTY PRAWNE I DOKUMENTY UWZGLĘDNIONE W PROGRAMIE	6
1. KONCEPCJA PROGRAMU	7
2. OPIS PROGRAMU – MODUŁY III.0 i III.1	9
2.1. Użytkownicy	9
2.1.1. Uczniowie	9
2.1.2. Nauczyciele	10
2.2. Materiały dydaktyczne	11
2.3. Wyposażenie szkoły i pomoce dydaktyczne	11
3. CELE NAUCZANIA	13
3.1. Cele ogólne nauczania języka niemieckiego w gimnazjum – Moduły III.0 i III.1	13
3.2. Cele szczegółowe nauczania języka niemieckiego w gimnazjum – Moduły III.0 i III.1	14
4. MATERIAŁ NAUCZANIA	18
4.1. Kręgi tematyczne i funkcje komunikacyjne	18
4.2. Zagadnienia gramatyczne	21
5. REALIZACJA PROGRAMU	22
5.1. Formy pracy na lekcji	22
5.2. Wybrane techniki pracy	22
5.2.1. Rozumienie ze słuchu	22
5.2.2. Rozumienie tekstu czytanego	23
5.2.3. Mówienie	24
5.2.4. Pisanie	25

5.2.5. Słownictwo	25
5.2.6. Gramatyka.....	26
5.2.7. Wymowa.....	27
5.2.8. Ortografia.....	28
5.3. Indywidualizacja nauczania	28
5.4. Strategie uczenia się i autonomia	29
5.5. Diagnoza umiejętności.....	30
6. PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW	31
7. OCENIANIE.....	33
7.1. Założenia	33
7.1.1. Funkcja diagnostyczna i wychowawcza ocen.....	33
7.1.2. Samoocena ucznia	33
7.2. Ocenianie bieżące / ocenianie kształtujące	34
7.2.1. Kryteria oceniania wypowiedzi pisemnych i ustnych	35
7.2.2. Ocenianie testów.....	35
7.3. Ocenianie semestralne	36
7.3.1. Średnia ważona	36
UWAGI KOŃCOWE.....	36
BIBLIOGRAFIA.....	37

WSTĘP, czyli dlaczego program kompleksowy?

System edukacji w Polsce ulega ciągłym przeobrażeniom, choć wszyscy tęsknią za stabilizacją. Od września 2009 r. oprócz innych zmian wprowadzona została nowa podstawa programowa, która stopniowo w ciągu kilku lat obejmie wszystkie etapy edukacji.

Celem jaki przyświecał autorom reformy programowej było spójne połączenie sześć- lub siedmioletniego okresu kształcenia w gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej i uzyskanie dzięki temu istotnej poprawy efektów nauczania.

Najwcześniej, w roku szkolnym 2009/10 reforma programowa objęła gimnazjum i edukację wczesnoszkolną, a w roku szkolnym 2012/13 reforma objęła II i IV etap edukacji.

Wprowadzenie nowej podstawy programowej spójnej dla poszczególnych etapów edukacji oznacza dla nauczyciela konieczność znajomości wszystkich celów i treści kształcenia oraz wymusza stałe monitorowanie ich realizacji. Nowa podstawa programowa zawiera jednoznaczne i precyzyjne wymagania edukacyjne wobec uczniów kończących kolejne etapy kształcenia. Właściwie prowadzona edukacja powinna więc umożliwiać „nabudowywanie” nowej wiedzy i umiejętności na wcześniejszych doświadczeniach i zlikwidować powszechną do tej pory praktykę, zwłaszcza w zakresie języków obcych, wielokrotnego rozpoczynania nauki od początku. **Idea spójnego połączenia treści kształcenia może być zrealizowana tylko ze świadomym udziałem nauczycieli, którzy poznają wymagania edukacyjne stawiane uczniowi na kolejnych etapach edukacyjnych.**

Efektywność nauczania zależy między innymi od stworzenia uczniowi możliwości systematycznego powtarzania i utrwalania wiedzy w całym procesie kształcenia. Utrwalania, ale nie wprowadzania.

Nauczyciele korzystający z tego programu oraz ci, którzy w oparciu o nową podstawę programową stworzą własne programy nauczania powinni uświadomić sobie tę ważną zmianę: nauka na kolejnym etapie edukacyjnym musi uwzględniać wiedzę i umiejętności, które uczeń zdobył na etapie poprzednim. I tak jak matematycy w gimnazjum nie uczą tabliczki mnożenia, tak nauczyciele języków obcych nie mogą rozpoczynać nauki języka obcego od początku, przyjmując założenie, że uczniowie niczego się wcześniej nie nauczyli.

W oparciu o niniejszy program można organizować proces nauczania/uczenia się od pierwszej klasy szkoły podstawowej aż do matury, zapewniając kontynuację uczniom, którzy wcześniej rozpoczęli naukę języka niemieckiego i gwarantując właściwą progresję początkującym.

Za najważniejsze dla efektywności pracy nauczyciela ukierunkowanej na autentyczny rozwój komunikacji w języku obcym w zreformowanej szkole uznają się:

- ▶ jego dobrą znajomość całej podstawy programowej
- ▶ przeprowadzenie właściwej diagnozy wstępnej
- ▶ stałe monitorowanie osiągnięć uczniów
- ▶ zaangażowanie nauczyciela w poszukiwanie optymalnych metod pracy i ciekawych pomocy dydaktycznych.

Do tych priorytetów nie zalicza się niezliczonej liczby testów przeprowadzanych już od początku nauki i przygotowujących do egzaminu. Obecna na wszystkich etapach edukacyjnych „testomania” nie prowadzi do autentycznego rozwoju człowieka, jego wiedzy i umiejętności.

Akty prawne i dokumenty uwzględnione w programie

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. poz. 204)
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83 poz. 562)
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r., Nr 4, poz. 17) , a w nim: Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
Podstawa programowa z komentarzami. Języki obce w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum
4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. poz. 426)
5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. poz. 909)
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 sierpnia 2013 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. poz. 957)
7. Rada Europy: Coste D., North B., Sheils J., Trim J. (2003), *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, Wydawnictwo CODN, Warszawa
8. Glaboniat M. (2002), *Profile Deutsch*, Langenscheidt, München
9. Centralna Komisja Egzaminacyjna, *Informator o egzaminie gimnazjalnym*

1. KONCEPCJA PROGRAMU

Nauczyciele realizujący niniejszy Program kształtowania umiejętności językowych realizują w pierwszym rzędzie cele wychowawcze, których nie sposób pominąć na żadnym etapie edukacyjnym. **Zajęcia języka obcego stanowią w szkolnej edukacji doskonałą okazję do prezentowania innych kultur, tym samym promując wśród uczniów postawy szacunku, otwartości i tolerancji.** U źródeł tych postaw powinny znaleźć się jednak poszanowanie tradycji i kultury własnego narodu, poczucie własnej wartości, uczciwość i odpowiedzialność. Rozwój indywidualny i społeczny uczniów na każdym etapie edukacyjnym to sprawa szkoły i każdego nauczyciela.

Świadomość konieczności realizowania celów wychowawczych musi towarzyszyć na co dzień każdemu z nas. Ważne jest to szczególnie dziś, gdy często dochodzi do kształtowania konkretnych umiejętności z poszczególnych przedmiotów i w pogoni za osiągnięciami efektu w postaci bardzo dobrego wyniku egzaminu końcowego znika cel najważniejszy, jakim jest wsparcie całościowego rozwoju osobowości ucznia. Dlatego też wśród postulowanych zadań szkoły znajduje się kształtowanie umiejętności komunikowania się w języku ojczystym i obcym, rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się i pracy w zespole. Treściom tym poświęcono w Programie więcej miejsca.

Autorka Programu odwołuje się do teorii **konstruktywizmu**, zgodnie z którą wiedza i umiejętności ucznia budowane są w wyniku jego aktywnych poszukiwań. J. Piaget łączy nabywanie przez ucznia wiedzy ze środowiskiem, w jakim się znajduje, z wykorzystaniem narzędzi kulturowych. Istotne dla konstruowania wiedzy jest klimat, w jakim proces uczenia się odbywa i wykorzystanie indywidualnych preferencji.¹

Nauka języka obcego zgodnie z reformą programową rozpoczyna się w pierwszej klasie szkoły podstawowej. W większości polskich szkół jest to język angielski, choć są takie rejony kraju, gdzie język niemiecki jest równie często wybieranym pierwszym językiem obcym. Dlatego koncepcja tego programu opiera się na założeniu, że naukę języka niemieckiego uczeń rozpocząć może na różnych etapach edukacyjnych:

- ▶ jako przedmiotu obowiązkowego w klasie pierwszej szkoły podstawowej
- ▶ jako dodatkowego w klasie czwartej szkoły podstawowej
- ▶ jako drugiego obowiązkowego w gimnazjum
- ▶ jako trzeciego w szkole ponadgimnazjalnej.

Kompleksowy Program Nauczania Języka Niemieckiego, zwany dalej Programem przeznaczony jest dla wszystkich wariantów nauczania tego przedmiotu w polskich szkołach. Nauczyciel na każdym etapie edukacyjnym wybiera odpowiedni dla sytuacji swoich uczniów moduł, zgodnie z poniższą tabelą.

Moduły I, II.0 III.0, IV.0 przeznaczone są dla uczniów rozpoczynających naukę języka niemieckiego na różnych etapach edukacyjnych. Kolejne moduły: II.1, III.1 i IV.1 stanowią opisy celów i treści kształcenia, zapewniające kontynuację nauki. Wybór właściwego modułu pozwoli nauczycielowi na dostosowanie poziomu kształcenia do potrzeb i możliwości uczniów. Zróżnicowanie treści nauczania w zakresie poszczególnych modułów jest konieczne ze względu na wiek uczniów rozpoczynających naukę.

I etap edukacyjny Klasy I–III SP	II etap edukacyjny Klasy IV–VI SP	III etap edukacyjny Gimnazjum	IV etap edukacyjny Szkoła Ponadgimnazjalna
Moduł I	Moduł II.1	Moduł III.1	Moduł IV.1r
	Moduł II.0	Moduł III.1	Moduł IV.1r
		Moduł III.0	Moduł IV.1p
			Moduł IV.0

¹ Piaget, J. (1967) Rozwój ocen moralnych dziecka, Wydawnictwo Naukowe PWN

Zakres tematyczny proponowany we wszystkich modułach zgodny jest z wymaganiami podstawy programowej. Układ treści programu jest więc spiralny, dzięki czemu z jednej strony następuje powtórzenie materiału i nabudowywanie nowych treści, z drugiej zaś unikamy uczenia tego samego. Podobna progresja dotyczy nauczania zasad gramatyki: od braku formalnego wyjaśnienia jej w nauczaniu wczesnoszkolnym do dążenia do budowania pełnej poprawności gramatycznej i świadomości językowej uczniów na wyższych etapach edukacyjnych, zwłaszcza u uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.

U podstaw kształtowania umiejętności językowych leży **Europejski System Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ)** wydany w formie dokumentu i przetłumaczony na język polski.² Określone w nim poziomy biegłości językowej stały się podstawą do opracowania narodowych programów nauczania języków obcych w całej Europie, profili kształcenia językowego oraz systemu narodowych i międzynarodowych egzaminów. Dokument ten uporządkował nauczanie języków, stosowane metody oraz sposoby oceniania kompetencji językowych. Obecnie obserwujemy upowszechnienie opisu poziomów biegłości językowej uwzględnianego w opracowaniu narodowych programów i podręczników.

Nowa podstawa programowa dla gimnazjum nawiązuje do wymagań ESOKJ i stawia wymagania osiągnięcia przez ucznia poziomu A2, jeśli nauka rozpoczyna się z w gimnazjum, i A2+, jeżeli naukę języka obcego kontynuuje po szkole podstawowej.

Wśród zalecanych metod pracy znajdują się zarówno klasyczne, jak i nowoczesne opierające się na autonomii i odpowiedzialności uczniów: metoda portfolio, stacji zadaniowych, projektu, LdL (Lernen durch Lehren). **Eklektyzm metod powinien zapewnić optymalne warunki uczenia się dla różnych typów osobowości i indywidualnych preferencji.** Istotne dla kształtowania i podtrzymania motywacji uczniów jest wykorzystanie programów multimedialnych, tablicy interaktywnej i zasobów Internetu. To samo zadanie zlecone przez nauczyciela do wykonania online zamiast w książce będzie niosło dla ucznia pewien ładunek emocji. Oczywiście nie chodzi o to, aby eliminować pracę z podręcznikiem, wręcz przeciwnie, na III etapie edukacyjnym można oczekiwać od ucznia, że sam będzie umiał efektywnie korzystać z podręcznika. Współcześni uczniowie chętnie jednak pracują z komputerem i jest to dla nich oczywiste narzędzie nauki.

Zajęcia języka obcego powinny dać uczniom szansę odkrycia własnego stylu uczenia się i rozwijanie umiejętności samooceny, dlatego tym zagadnieniom poświęcono w *Programie* więcej miejsca.

Nieodłącznym elementem nauczania/uczenia się jest ocenianie. Choć we współczesnej szkole uczeń coraz częściej ma szansę samodzielnej oceny umiejętności, czynność oceniania należy do obowiązków nauczyciela. Nie dla wszystkich jest to obowiązek łatwy do wypełnienia i dlatego decyzje związane z ocenianiem bywają kontrowersyjne. **Z teorią konstruktywizmu w dydaktyce łączy się postulat oceniania kształtującego, uwzględniającego różnorodność form i dużej precyzji udzielania informacji zwrotnej.**³

² Rada Europy: Coste D., North B., Sheils J., Trim J. (2003), Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie. Wydawnictwo CODN, Warszawa

³ Sterna, D. Ocenianie kształtujące w praktyce, CEO, Warszawa 2006

2. OPIS PROGRAMU – MODUŁY: III.0 i III.1

Program przeznaczony jest dla uczniów gimnazjum, którzy naukę języka niemieckiego rozpoczęli w szkole podstawowej (Moduł III.1) oraz uczniów, którzy swą przygodę z językiem niemieckim rozpoczynają w gimnazjum (Moduł III.0).⁴

Za najważniejsze uznaje się ukierunkowanie nauczania/uczenia się na kształtowanie umiejętności prawdziwej komunikacji w warunkach zanurzenia w kulturę krajów niemieckojęzycznych. Chodzi o to, aby nie pozostawać na płaszczyźnie banału, co dotyczy szczególnie III i IV etapu edukacji. **Dlatego priorytetem powinno być zdobywanie wiedzy, uczenie się, a nie przygotowanie do egzaminu.** Tak ustawiony priorytet pozwoli uczniowi także zdać kolejne egzaminy, także międzynarodowe, ale nie przesłonią one kształcenia znajomości języka. W Programie uwzględniono nową podstawę programową kształcenia ogólnego dla III etapu edukacyjnego, czyli gimnazjum, oraz ramowy plan nauczania przyjęty przez MEN.

W trzyletnim okresie nauczania na III etapie edukacyjnym na naukę dwóch języków obcych przeznaczają się co najmniej 450 godzin, do dowolnego podziału. W przypadku, gdy język niemiecki jest pierwszym nauczany językiem, mogą to być trzy godziny w tygodniu, w przypadku, gdy jest to drugi język obcy, są to zazwyczaj dwie godziny.⁵

2.1. Użytkownicy programu

2.1.1. Uczniowie

Wyodrębnienie w polskim systemie oświaty nowego typu szkoły, jakim jest gimnazjum, bywa ustawicznie analizowane i często poddawane krytyce. Uczniowie, którzy przez trzy lata będą się wspólnie uczyć, znajdują się w specyficznym wieku wymagającym od opiekunów i nauczycieli dużo wytrwałości i mądrości. **Dość powszechna jest opinia nauczycieli, że to najtrudniejszy etap edukacji.**

Okres obejmujący wiek ok. 10. do 20. roku życia to wzrastanie ku dojrzałości (adolescencja).

Jest to długi i zróżnicowany okres w życiu człowieka, czas dynamicznych przemian biologicznych, psychologicznych i społecznych. Zmiany fizyczne, jakie dokonują się w tym czasie, wpływają na stan emocjonalny i rozwój intelektualny.

Wczesny okres adolescencji charakteryzuje się pewnym rozchwianiem emocjonalnym, młody człowiek gwałtownie reaguje na wszelkie sytuacje, neguje dotychczas przyjmowane zasady i szczególnie łatwo wchodzi w konflikty zarówno z rodzicami, jak i rówieśnikami. Poszukuje jednak kontaktów z grupą rówieśniczą, która odgrywać będzie coraz ważniejszą rolę w kształtowaniu się jego dojrzałej tożsamości. W tym czasie opinie rodziców i nauczycieli stają się mniej ważne, schodzą na dalszy plan.

Z jednej strony młodzi ludzie manifestują swoją dorosłość, są wyczuleni na brak akceptacji, z drugiej zaś wzrasta w nich poczucie niepewności.

Nauczyciele poszukujący dokładnej analizy i konkretnych rozwiązań problemów związanych z przemianami wieku dojrzewania znajdują je w bogatej literaturze z zakresu psychologii i pedagogiki.

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17)

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz.U. poz. 204)

W tym miejscu skoncentrujemy się głównie na rozwoju poznawczym dziecka, bo jest on szczególnie istotny dla przebiegu kształcenia i wychowania.

Najważniejszym rodzajem aktywności młodego człowieka jest oczywiście proces uczenia się.

Sukcesy, jakie młody człowiek odnosi i porażki, jakie ponosi na tym polu, determinują często jego wizję dalszego życia. **W sferze poznawczej jest to okres charakteryzujący się poszukiwaniem rozwiązań, eksperymentowaniem, sprawdzaniem się w różnych rolach, formowaniem tożsamości.** Młody człowiek oczekuje i poszukuje większej autonomii. Sposób podejścia do problemów J. Piaget określił jako zmianę operacji konkretnych do operacji formalnych, charakteryzujących się bardziej logicznym i abstrakcyjnym myśleniem.⁶

U nastolatków obserwujemy rozwój uwagi i pamięci, wielostronne i dokładniejsze analizy. Podejmowanym działaniom zaczyna towarzyszyć refleksja. Następuje systematyczny wzrost zasobu słownictwa, kształtuje się umiejętność rozumienia i analizy struktur gramatycznych, co bezpośrednio przełoży się na wykorzystywane techniki pracy na zajęciach języka obcego.

Od uczniów gimnazjum można oczekiwać podjęcia systematycznej pracy i odpowiedzialności za ostateczny wynik.

Obok tych niewątpliwie pozytywnych zmian, które mogłyby znacząco wpłynąć na efektywność nauki występują jednak i takie, bezpośrednio związane z przemianami biologicznymi, które utrudniają proces uczenia się i nauczania. W okresie dorastania można zaobserwować trudności w koncentracji, zmęczenie fizyczne i psychiczne, rozdrażnienie. Młodzi ludzie często przeżywają wahania nastrojów, procesy neurohormonalne powodują zwiększenie pobudzenia emocjonalnego oraz labilności emocji. Dorastanie jest procesem, który dotyczy całego człowieka, wszystkie sfery jego życia, obejmuje też najbliższe jego środowisko. Ważna dla procesu poznawczego jest zdolność powiązania odległego nawet celu z koniecznymi do wykonania zadaniami. Większość młodych ludzi potrafi wyzwolić w sobie motywację do działania, chętnie podejmuje odpowiedzialne zadania, pracę w samorządzie szkolnym, udział w dużych projektach i przedsięwzięciach.

Okres dojrzewania młodego człowieka może być dla rodziców i nauczycieli trudnym i wymagającym czasem, dlatego trzeba życzliwości i akceptacji oraz poważnego traktowania wszystkich problemów.

Zadaniem nauczycieli jest wykorzystanie w praktyce szkolnej atutów wieku dojrzewania poprzez:

- ▶ wprowadzenie form umożliwiających aktywną i samodzielną pracę uczniów (np. prace projektowe);
- ▶ włączenie do treści nauczania tematów związanych z przeżywaniem emocji;
- ▶ mobilizowanie uczniów do samooceny;
- ▶ stosowanie zróżnicowanych form socjalnych ze szczególnym uwzględnieniem pracy w grupach.

2.1.2. Nauczyciele

Nauczyciele pracujący według tego Programu powinni dysponować kwalifikacjami merytorycznymi zgodnymi z wymaganiami stawianymi przez MEN oraz kompetencjami metodycznymi.⁷ Te są rozumiane jako znajomość różnorodnych metod i technik pracy, nowoczesnych pomocy dydaktycznych i umiejętność ich celowego doboru oraz znajomości prawa oświatowego.

⁶ Piaget, J. (1967) *Rozwój ocen moralnych dziecka*, Wydawnictwo Naukowe PWN

⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 kwietnia 2012 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. poz. 426)

Równie ważne są szerokie umiejętności wychowawcze obejmujące praktyczne zastosowanie wiedzy psychologiczno-pedagogicznej, komunikacji i rozwiązywania konfliktów.

Szczególnie ważne jest też stałe doskonalenie umiejętności i gotowość aktualizowania wiedzy zwłaszcza z zakresu kultury krajów niemieckojęzycznych i zagadnień europejskich oraz szeroko pojętej metodyki nauczania języków obcych.

Nauczyciele pracujący w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych muszą umieć połączyć wysokie, ale możliwe do osiągnięcia przez uczniów wymagania z życzliwością i sprawiedliwością. Młodzi ludzie szczególnie cenią w nauczycielach właśnie rzetelność w planowaniu i prowadzeniu zajęć oraz sprawiedliwość w ocenianiu. Jasne reguły gry od pierwszej lekcji pozwolą dobrze kształtować współpracę nauczyciela z uczniami. Pojawiające się różnice między nastolatkami i dorosłymi nie muszą powodować konfliktów. Gdy dorośli szanują odmienny punkt widzenia dzieci, a dzieci nie muszą toczyć walki o uznanie swoich argumentów rodzi się płaszczyzna do dyskusji.⁸

Nauczyciele powinni umieć i chcieć wspierać uczniów o mniejszej motywacji, zauważać ich trudności, doceniać potrzebę pochwały i akceptacji drobnych sukcesów, wsparcia i życzliwości. **Cechy osobowościowe nauczyciela warunkujące dobry kontakt z uczniem są nie mniej ważne niż merytoryczne i metodyczne przygotowanie do pracy w szkole.**

2.2. Materiały dydaktyczne

Program ma charakter uniwersalny. Można go realizować w oparciu o podręczniki dopuszczone do użytku szkolnego dla danego etapu edukacyjnego. Wybór zależy od przeprowadzonej przez nauczyciela wstępnej diagnozy grupy, co dotyczy zwłaszcza uczniów, którzy realizują podstawę programową III.I.

Ważne jest, aby podręcznik lub cały zestaw pomocy dydaktycznych był dostosowany do wieku uczniów, ogólnego poziomu i motywacji. Zbyt trudny lub zbyt łatwy podręcznik powoduje spadek motywacji do nauki. Zachęca się też do poszukiwania podręczników promujących prawdziwą komunikację. Ważne byłoby, aby podręcznik zapewniał zanurzenie w kulturze, literaturze, historii, aby dawał możliwość poszerzania wiedzy i odpowiadał ambicjom uczących się. Oczywiście dodatkowym atutem będą materiały dodatkowe, zwłaszcza multimedialne.

2.3. Wyposażenie szkoły i pomoce dydaktyczne

Wyposażenie szkół w pomoce dydaktyczne jest bardzo różne. Z jednej strony nie wszyscy nauczyciele mają możliwość stałego korzystania z odtwarzacza CD, z drugiej zaś następuje stały wzrost liczby szkół wyposażonych w tablice interaktywne ze stałym łączem internetowym i komputerem, zaopatrzonych w programy multimedialne. Tam, gdzie można stosować różnorodne pomoce dydaktyczne, praca nauczyciela i ucznia będzie efektywniejsza i przyjemniejsza, co przełoży się na zainteresowanie przedmiotem i wyższą motywacją do nauki.

Niezbędne do realizacji *Programu* są: odtwarzacz CD, słowniki dwujęzyczne, mapy krajów niemieckojęzycznych, mapa Europy, różne materiały autentyczne: broszury, ulotki, reklamowe, prospekty, czasopisma.

Pomocne w realizacji *Programu* byłoby wyposażenie sali w: tablicę interaktywną lub przynajmniej komputer z dostępem do sieci internetowej i rzutnik. W tej chwili rynek edukacyjny oferuje coraz więcej ciekawych materiałów, filmów fabularnych i dokumentalnych lektur dostosowanych do różnych poziomów znajomości języka czy płyt z muzyką z krajów niemieckojęzycznych.

⁸ Brzezińska. A (2005) Psychologiczne portrety człowieka, GWP, Gdańsk

Wykorzystywanie materiałów autentycznych, w tym fragmentów artykułów czy piosenek pozwoli na zanurzenie w kulturze krajów niemieckojęzycznych. Uczniowie gimnazjów często sami zgłaszają życzenia przetłumaczenia tekstu piosenki znanego im zespołu. Warto to wykorzystać, bo autentyczne materiały podobnie jak tworzenie na lekcji sytuacji zbliżonych do autentycznych sprzyja wzrostowi motywacji do nauki. Zgromadzenie różnorodnych pomocy dydaktycznych w pracowni przeznaczonej do nauki języków obcych zoptymalizuje proces dydaktyczny i pozwoli nauczycielowi efektywnie gospodarować czasem, którego nigdy nie ma w nadmiarze. Jeśli nauczyciel dysponuje własną pracownią, warto postarać się, aby ona „żyła”. Częsta zmiana dekoracji, prezentacja ciekawych materiałów, haseł, czy po prostu prac uczniów sprawi, że uczniowie chętnie będą w takiej klasie przebywać i się uczyć. Nie trzeba się przy tym obawiać dodatkowej pracy, można ją przydzielać poszczególnym grupom mającym zajęcia w danej sali lub nawet przeprowadzić konkurs czy projekt na najlepiej zorganizowaną przestrzeń do nauki prezentującą kulturę krajów niemieckojęzycznych.

3. CELE NAUCZANIA

3.1. Cele ogólne nauczania języka niemieckiego w gimnazjum – Moduły III.0 i III.1

Wytłuszczenie treści pomoże użytkownikom *Programu* prześledzić różnice między poszczególnymi modułami.

Moduł III.0	Moduł III.1
Znajomość środków językowych	
Uczeń posługuje się bardzo podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.
Rozumienie wypowiedzi	
Uczeń rozumie bardzo proste i krótkie wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie i powoli, w standardowej odmianie języka, a także krótkie i proste wypowiedzi pisemne w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń rozumie proste, krótkie wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka, a także proste wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
Tworzenie wypowiedzi	
Uczeń samodzielnie formułuje bardzo krótkie, proste i zrozumiałe wypowiedzi ustne i pisemne w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń samodzielnie formułuje krótkie, proste i zrozumiałe wypowiedzi ustne i pisemne w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
Reagowanie na wypowiedzi	
Uczeń uczestniczy w prostej rozmowie i w typowych sytuacjach reaguje w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub pisemnie, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń uczestniczy w rozmowie i w typowych sytuacjach reaguje w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub pisemnie, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
Przetwarzanie wypowiedzi	
Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.	Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

3.2. Cele szczegółowe nauczania języka niemieckiego w gimnazjum w zakresie podstawowych sprawności językowych – Moduły III.0 i III.1

Moduł III.0	Moduł III.1
<p>1. Uczeń posługuje się bardzo podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:</p> <p>1) człowiek (np. dane personalne, wygląd, uczucia i emocje, zainteresowania);</p> <p>2) dom (np. miejsce zamieszkania, opis domu, pomieszczeń domu i ich wyposażenia);</p> <p>3) szkoła (np. przedmioty nauczania, życie szkoły);</p> <p>4) praca (np. popularne zawody i związane z nimi czynności, miejsce pracy);</p> <p>5) życie rodzinne i towarzyskie (np. członkowie rodziny, koledzy, przyjaciele, czynności życia codziennego, formy spędzania czasu wolnego);</p> <p>6) żywienie (np. artykuły spożywcze, posiłki, lokale gastronomiczne);</p> <p>7) zakupy i usługi (np. rodzaje sklepów, towary, sprzedawanie i kupowanie, korzystanie z usług);</p> <p>8) podróżowanie i turystyka (np. środki transportu, orientacja w terenie, informacja turystyczna, zwiedzanie);</p> <p>9) kultura (np. dziedziny kultury, uczestnictwo w kulturze);</p> <p>10) sport (np. popularne dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, imprezy sportowe);</p> <p>11) zdrowie (np. samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie);</p> <p>12) technika (np. korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych);</p> <p>13) świat przyrody (np. pogoda, rośliny i zwierzęta, krajobraz);</p> <p>14) elementy wiedzy o krajach obszaru nauczanego języka oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu międzykulturowego oraz tematyki integracji europejskiej.</p>	<p>Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:</p> <p>1) człowiek (np. dane personalne, wygląd, cechy charakteru, uczucia i emocje, zainteresowania);</p> <p>2) dom (np. miejsce zamieszkania, opis domu, pomieszczeń domu i ich wyposażenia);</p> <p>3) szkoła (np. przedmioty nauczania, życie szkoły);</p> <p>4) praca (np. popularne zawody i związane z nimi czynności, miejsce pracy);</p> <p>5) życie rodzinne i towarzyskie (np. okresy życia, członkowie rodziny, koledzy, przyjaciele, czynności życia codziennego, formy spędzania czasu wolnego, święta i uroczystości, styl życia, konflikty i problemy);</p> <p>6) żywienie (np. artykuły spożywcze, posiłki i ich przygotowanie, lokale gastronomiczne);</p> <p>7) zakupy i usługi (np. rodzaje sklepów, towary, sprzedawanie i kupowanie, korzystanie z usług, reklama);</p> <p>8) podróżowanie i turystyka (np. środki transportu, orientacja w terenie, hotel, informacja turystyczna, wycieczki, zwiedzanie);</p> <p>9) kultura (np. dziedziny kultury, twórcy i ich dzieła, uczestnictwo w kulturze);</p> <p>10) sport (np. dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, imprezy sportowe, sport wyczynowy);</p> <p>11) zdrowie (np. higieniczny tryb życia, samopoczucie, choroby, ich objawy i leczenie, uzależnienia);</p> <p>12) nauka i technika (np. odkrycia naukowe, wynalazki, obsługa i korzystanie z podstawowych urządzeń technicznych, technologie informacyjno-komunikacyjne);</p> <p>13) świat przyrody (np. pogoda, rośliny i zwierzęta, krajobraz, zagrożenia i ochrona środowiska naturalnego, klęski żywiołowe);</p> <p>14) życie społeczne (np. konflikty i problemy społeczne, przestępczość);</p> <p>15) elementy wiedzy o krajach obszaru nauczanego języka oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu międzykulturowego oraz tematyki integracji europejskiej.</p>

Cele szczegółowe w zakresie rozumienia tekstu słuchanego i czytanego

<p>2. Uczeń rozumie ze słuchu bardzo proste, krótkie wypowiedzi (np. instrukcje, komunikaty, rozmowy) artykułowane powoli i wyraźnie, w standardowej odmianie języka:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) reaguje na polecenia; 2) określa główną myśl tekstu; 3) znajduje w tekście określone informacje; 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu; 5) określa kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, sytuację, uczestników); 	<p>2. Uczeń rozumie ze słuchu proste, krótkie, typowe wypowiedzi (np. instrukcje, komunikaty, ogłoszenia rozmowy) artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) reaguje na polecenia; 2) określa główną myśl tekstu; 3) znajduje w tekście określone informacje; 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu; 5) określa kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, sytuację, uczestników); 6) rozdziela formalny i nieformalny styl wypowiedzi.
<p>3. Uczeń rozumie krótkie, proste wypowiedzi pisemne (np. napisy informacyjne, listy, ulotki reklamowe, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy i proste teksty narracyjne):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) określa główną myśl tekstu; 2) znajduje w tekście określone informacje; 3) określa intencje nadawcy/autora tekstu; 4) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu). 	<p>3. Uczeń rozumie, proste wypowiedzi pisemne (np. napisy informacyjne, listy, broszury, ulotki reklamowe, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy instrukcje obsługi, proste artykuły prasowe i teksty narracyjne):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) określa główną myśl tekstu; 2) określa główną myśl poszczególnych części tekstu; 3) znajduje w tekście określone informacje; 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu; 5) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu); 6) rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu; 7) rozdziela formalny i nieformalny styl wypowiedzi.
<h3 style="text-align: center;">Cele w zakresie tworzenia wypowiedzi ustnych i pisemnych</h3>	
<p>4. Uczeń tworzy bardzo krótkie, proste i zrozumiałe wypowiedzi ustne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i czynności; 2) opowiada o wydarzeniach życia codziennego; 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4) opisuje swoje upodobania; 5) wyraża swoje opinie i uczucia; 6) przedstawia intencje i plany na przyszłość 	<p>4. Uczeń tworzy krótkie, proste i zrozumiałe wypowiedzi ustne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności; 2) opowiada o wydarzeniach życia codziennego; 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości; 5) wyraża i uzasadnia swoje opinie, poglądy i uczucia; 6) przedstawia opinie innych osób; 7) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 8) opisuje doświadczenia swoje i innych osób; 9) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji.

<p>5. Uczeń tworzy bardzo krótkie, proste i zrozumiałe wypowiedzi pisemne w formie prostych wyrażen i zdań (np. wiadomość, e-mail, krótki opis):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca i czynności; 2) opisuje wydarzenia życia codziennego; 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4) opisuje swoje upodobania; 5) wyraża swoje opinie i uczucia; 6) opisuje intencje i plany na przyszłość. 	<p>5. Uczeń tworzy krótkie, proste i zrozumiałe wypowiedzi pisemne (np. notatka, ogłoszenie, zaproszenie, pozdrowienia, życzenia, wiadomość, ankieta, pocztówka, e-mail, opis, krótki list prywatny):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności; 2) opisuje wydarzenia życia codziennego; 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości; 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości; 5) wyraża i uzasadnia swoje poglądy i uczucia; 6) przedstawia opinie innych osób; 7) opisuje intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość; 8) opisuje doświadczenia swoje i innych osób; 9) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji.
<p>Cele szczegółowe w zakresie reagowania na wypowiedzi</p>	
<p>6. Uczeń reaguje ustnie w prosty i zrozumiały sposób, w typowych sytuacjach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, wita się i żegna, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób); 2) stosuje formy grzecznościowe; 3) uzyskuje i przekazuje proste informacje i wyjaśnienia; 4) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 5) wyraża swoje opinie i życzenia, pyta o opinie i życzenia innych; 6) wyraża swoje emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie); 7) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby; 8) prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie (sprecyzowanie) tego, co powiedział rozmówca. 	<p>6. Uczeń reaguje ustnie w zrozumiały sposób w typowych sytuacjach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, wita się i żegna, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób); 2) rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; 3) stosuje formy grzecznościowe; 4) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia; 5) prowadzi proste negocjacje w typowych sytuacjach życia codziennego (np. wymiana zakupionego towaru); 6) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie; 7) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia; 8) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się, sprzeciwia się; 9) wyraża swoje emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie); 10) prosi o radę i udziela rady; 11) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby; 12) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny; 13) prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie (sprecyzowanie) tego, co powiedział rozmówca.

Cele szczegółowe w zakresie przetwarzania wypowiedzi

<p>8. Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:</p> <p>1) przekazuje informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. mapach, symbolach, piktogramach);</p> <p>2) przekazuje w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z prostego tekstu w języku obcym.</p>	<p>8. Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:</p> <p>1) przekazuje w języku obcym informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach), audiowizualnych (np. filmach, reklamach) oraz tekstach obcojęzycznych;</p> <p>2) przekazuje w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z tekstu w języku obcym;</p> <p>3) przekazuje w języku obcym informacje sformułowane w języku polskim.</p>
---	---

9. Uczeń dokonuje samooceny (np. przy użyciu portfolio językowego) i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, zapamiętywanie nowych wyrazów).

10. Uczeń współdziała w grupie (np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych pracach projektowych).

11. Uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym (np. z encyklopedii, mediów) również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.

12. Uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznanne słowa, zwroty).

13. Uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

4. MATERIAŁ NAUCZANIA

4.1. Kręgi tematyczne i funkcje komunikacyjne

Efektywność nauczania zależy między innymi od stworzenia uczniowi możliwości systematycznego powtarzania i utrwalania wiedzy w całym procesie kształcenia.

Umiejętności zdobywane na niższym etapie edukacyjnym powinny stać się punktem wyjścia do przyswajania nowych treści.

Moduł III.0 przeznaczony jest dla grupy początkującej, rozpoczynającej naukę języka niemieckiego w gimnazjum, Moduł III.1 dla młodzieży, która kontynuuje naukę rozpoczętą w szkole podstawowej. Realizacja celów nauczania odbywa się na bazie tematów określonych przez podstawę programową. Dla lepszej orientacji są one podane w tej samej kolejności, w jakiej podane są w rozporządzeniu MEN. Oczywiście kolejność realizacji poszczególnych celów może być dowolna, uzależniona od wybranych przez nauczyciela materiałów dydaktycznych. Uwaga ta dotyczy także zagadnień gramatycznych ujętych w *Programie*. Wybór materiału nauczania na poszczególnych etapach edukacji można porównać z zestawieniem zawartym w pozycji *Profile Deutsch*, stanowiącym uszczegółowienie *Europejskiego Opisu Kształcenia Językowego* dla języka niemieckiego i bazę dla autorów programów i podręczników.⁹

Temat /zakres tematu	Moduł III.0 Podstawa programowa III.0 Funkcje komunikacyjne	Moduł III.1 Podstawa programowa III.1 Funkcje komunikacyjne
Człowiek	Zawieranie znajomości, pozdrawianie, przedstawianie siebie i innych, literowanie, powitanie i pożegnanie, określenie kraju pochodzenia, języków, zadawanie pytań, udzielanie odpowiedzi, wyrażanie życzeń, upodobań, prośby, podziękowania, uczuć, zainteresowania, radości, opisywanie siebie i innych, informowanie o ulubionych czynnościach, zainteresowaniach swoich i innych, opowiadanie o innych osobach, ich wyglądzie, cechach charakteru, wykonywanym zawodzie.	Opowiadanie sobie, o innych osobach, ich wyglądzie, opowiadanie o swoich preferencjach dotyczących wyglądu, opisywanie osób, opowiadanie o ich cechach charakteru, wyrażanie uczuć i emocji, uzasadnianie ich, wyrażanie zgody, sprzeciwu, opowiadanie o ulubionych czynnościach, zainteresowaniach.
Dom	Nazywanie przedmiotów, mebli oraz określanie ich położenia, nazywanie pomieszczeń w domu, nazywanie niektórych czynności wykonywanych w domu, opisywanie własnego pokoju, rozkładu mieszkania.	Opisywanie własnego pokoju, rozkładu mieszkania, pomieszczeń w domu, opisywanie wyposażenia mieszkania, domu, dyskusowanie o obowiązkach domowych, opisywanie preferencji związanych z mieszkaniem, opowiadanie o przeprowadzce, opowiadanie o wadach i zaletach mieszkania w mieście, na wsi.

⁹ Glaboniat, M. Profile Deutsch, Langenscheidt, München 2002

Szkoła	Nazywanie przedmiotów i przyborów szkolnych, nazywanie czynności szkolnych, wyrażanie prośby o pożyczenie, podanie, pokazanie przedmiotów, opowiadanie o kolegach, nauczycielach, życiu szkoły.	Rozmawianie o planie lekcji, obowiązkach szkolnych, usprawiedliwianie nieobecności, opisywanie stylu uczenia się, formułowanie opinii na temat szkoły, systemów szkolnictwa, ocen, rozmawianie o egzaminach, sposobach przygotowania się do nich.
Praca	Nazywanie niektórych zawodów , nazywanie czynności związanych z wykonywaniem zawodów.	Opisywanie niektórych zawodów, określanie ich zalet i wad, określanie własnych preferencji dotyczących pracy, wyboru zawodu, opisywanie doświadczeń związanych z pracą, np. o pracy podczas wakacji, zarobkach, gospodarowaniem finansami.
Życie rodzinne i towarzyskie	Nazywanie przedmiotów z najbliższego otoczenia, określanie koloru, posługiwanie się liczebnikami nazywanie zajęć i czynności zapraszanie do wspólnej zabawy, umawianie spotkań, wyrażanie emocji, opinii udzielanie odpowiedzi na zaproszenie informowanie o zamierzeniach i obowiązkach, określanie zainteresowań, hobby, opisywanie przebiegu dnia, opowiadanie o obowiązkach domowych, sposobach spędzania wolnego czasu.	Opisywanie przebiegu dnia, opowiadanie o obowiązkach domowych, umawianie spotkań, negocjowanie, opowiadanie o sposobach spędzania wolnego czasu, zainteresowaniach swoich i innych, dyskutowanie o domowych zakazach i zakazach.
Żywnienie	Nazywanie podstawowych produktów spożywczych, pytanie o ulubione potrawy, proponowanie czegoś do jedzenia, picia, odrzucenie propozycji, wyrażanie opinii na temat produktów, opowiadanie o swoich upodobaniach związanych z żywnością, zamawianie potraw, nazywanie lokali gastronomicznych.	Nazywanie produktów spożywczych, posiłków pytanie o ulubione potrawy, proponowanie czegoś, odrzucenie propozycji, wyrażanie opinii na temat produktów, opowiadanie o swoich upodobaniach związanych z żywnością, zamawianie potraw, nazywanie lokali, opisywanie sposobu przygotowania posiłków, dyskutowanie o zdrowym stylu życia, prawidłowym odżywianiu, błędach w odżywianiu i ich konsekwencjach.
Zakupy i usługi	Sprzedawanie, kupowanie, pożyczanie przyborów szkolnych, nazywanie części garderoby, określanie ich koloru, pytanie o cenę i określanie jej, posługiwanie się jednostkami miary.	Sprzedawanie, kupowanie przedmiotów, garderoby, korzystanie z usług, reklamowanie zakupionych artykułów, dyskutowanie o reklamie, nazywanie rodzajów sklepów, opowiadanie o własnych preferencjach dotyczących zakupów, negocjowanie dotyczące zakupu lub sprzedaży.

Podróżowanie	Nazywanie środków lokomocji, zadawanie pytania o cel podróży, określanie kierunków świata, porównywanie wielkości, uzasadnianie celu podróży, planowanie podróży, nazywanie krajów europejskich i języków, opisywanie drogi, nazywanie obiektów w mieście, pytanie i udzielanie informacji o drodze, opisywanie wybranych zabytków, atrakcji turystycznych krajów niemieckojęzycznych.	Uzasadnianie celu podróży, nazywanie krajów europejskich i języków, opisywanie drogi, pytanie i udzielanie informacji rozmawianie o zabytkach, planach podróży, opracowywanie planu wycieczki, relacjonowanie wydarzeń z wycieczek szkolnych, wymiany młodzieży, wyjazdów rodzinnych, korzystanie z informacji turystycznej, hotelu, schroniska.
Kultura	Rozmawianie o preferencjach związanych z rozrywkami, umawianie spotkań w kinie, teatrze, formułowanie zaproszenia, przyjmowanie, negocjowanie i odrzucanie, składanie życzeń, pisanie kartki z życzeniami, opisywanie przebiegu wybranych świąt i uroczystości rodzinnych, państwowych religijnych.	Planowanie uroczystości szkolnej, rodzinnej, opisywanie przebiegu wybranych uroczystości, relacjonowanie uroczystości, opisywanie zwyczajów związanych z obchodzeniem świąt, przeprowadzanie wywiadów dotyczących świąt w różnych krajach, Rozmawianie o preferencjach związanych z rozrywkami, dziełach kultury i ich twórcach, interpretowanie dzieł kultury, literatury, relacjonowanie wizyt w teatrze, w muzeum, na koncercie.
Sport	Nazywanie dyscyplin sportowych, nazywanie sprzętu sportowego i czynności, opisywanie wydarzeń sportowych, wyrażanie opinii o dyscyplinach, porównywanie wyników sportowych, określanie terminów wydarzeń sportowych.	Informowanie i pytanie o umiejętności sportowe, przeprowadzanie wywiadu ze sportowcem, rozmowa o ulubionych dyscyplinach, rozmowa o reklamie w sporcie, rozmawianie sporcie wyczynowym, relacjonowanie wydarzeń sportowych, szkolnego dnia sportu.
Zdrowie	Nazywanie części ciała, pytanie i informowanie o samopoczuciu, dolegliwościach i kontuzjach, objawach choroby, pytanie o leki, udzielanie prostych porad, wyrażanie prośby o pomoc.	Rozmawianie o zdrowym trybie życia, samopoczuciu w różnych sytuacjach życiowych, chorobach, dolegliwościach towarzyszącym im, możliwościach diagnozy i leczenia, uzależnieniach.
Nauka i technika		Informowanie o odkryciach i wynalazkach, udzielanie informacji o sposobie korzystania z podstawowych urządzeń technicznych, rozmawianie o technologii informacyjno-komunikacyjnej, zagrożeniach związanych z Internetem.
Świat przyrody	Nazywanie dni tygodnia, pór roku, elementów krajobrazu, opisywanie pogody, pór roku, pytanie o czas, podawanie czasu, nazywanie zwierząt domowych i roślin, opisywanie wyglądu i cech, informowanie o obowiązkach związanych z posiadaniem zwierząt.	Rozmawianie zagrożeniach współczesnego świata, ochronie środowiska naturalnego człowieka, klęskach żywiołowych.

4.2. Zagadnienia gramatyczne

Zagadnienia gramatyczne	Moduł III.0	Moduł III.1
czasownik	odmiana regularna i ze zmianą samogłoski, czasowniki modalne, czasowniki rozdzielnie złożone, czasowniki zwrotne, tryb rozkazujący, czas przeszły Perfekt, czas przeszły Präteritum – <i>war, hatte</i> i czasowniki modalne	czas przeszły Präteritum, czas przyszły Futur, strona bierna określająca stan, czasownik lassen, tryb przypuszczający Konjunktiv II Präteritum, tryb warunkowy: Konditional I, rekcja wybranych czasowników
rzeczownik	odmiana rzeczownika z rodzajnikiem określonym, nieokreślonym i bez rodzajnika, liczba mnoga, rzeczowniki złożone, imiona własne w dopełniaczu, określenia miary i wagi	deklinacja słaba, rekcja wybranych rzeczowników
przeczenie	<i>nicht, kein</i>	
zaimek	osobowe, nieosobowy <i>es</i> , zwrotne, dzierżawcze, wskazujące, pytające	wzajemny <i>einander</i> , nieokreślone
przymiotnik	w funkcji orzecznika, stopniowanie regularne	w funkcji przydawki, stopniowanie nieregularne, rekcja wybranych przymiotników
przysłówek	stopniowanie regularne, przysłówki czasu i miejsca	stopniowanie nieregularne, przysłówki zaimkowe
liczebnik	główne, porządkowe, mnożne, nieokreślone	
przyimek	z celownikiem, z biernikiem, z celownikiem lub biernikiem	
partykuła	np. <i>sehr, besonders</i>	np. <i>ziemlich</i>
składnia	zdania oznajmujące, pytające, rozkazujące, przeczące, złożone współrzędnie (np. <i>aber, denn, deshalb</i>), złożone podrzędnie (<i>dass, weil</i>)	zdania porównawcze <i>so ... wie, als</i> , warunkowe rzeczywiste z <i>wenn</i> , okolicznikowe celu <i>um ... zu</i>

5. REALIZACJA PROGRAMU

5.1. Formy pracy na lekcji

Planując przebieg lekcji, nauczyciel nie może kierować się w wyborze form pracy jedynie chęcią uatrakcyjnienia zajęć. Wybór ten musi wynikać z rodzaju zadań, jakie uczniowie otrzymują do wykonania. Należy tak planować każdą lekcję, aby stosowanie różnorodnych form pracy było uzasadnione i sprzyjało efektywnemu uczeniu się. Tylko wtedy podział na grupy czy pary nie będzie sztuką dla sztuki. Nauczyciele z chęci zaoszczędzenia czasu na lekcji często rezygnują z różnicowania form pracy. Jest to duży błąd. **Ukierunkowanie komunikacji na ucznia, a więc jak najczęstsze stosowanie zadań, które zmuszą uczniów, aby się z sobą komunikowali, pozwoli im na osiągnięcie lepszego poziomu znajomości języka.**

W specyficznych, sztucznych cechach sytuacji komunikacyjnej w klasie Komorowska upatruje istotne przyczyny małej efektywności nauczania/uczenia się języka obcego. Aby je przezwyciężyć należy:

- ▶ umożliwić uczniom inicjowanie rozmowy,
- ▶ wprowadzić do zadań lukę informacyjną,
- ▶ włączyć elementy pozawerbalne: gest, mimikę,
- ▶ integrować sprawności językowe.¹⁰

Częste wykorzystywanie zwłaszcza pracy w parach w sytuacjach zbliżonych do autentycznych wydaje się bardzo ważne dla rozwijania umiejętności komunikacji. Warto zwrócić tu jeszcze uwagę, że sformułowane w podstawie programowej umiejętności w zakresie tworzenia wypowiedzi i reagowania można rozwijać w sposób naturalny głównie poprzez pracę uczniów w parach.

Praca w grupach jest formą atrakcyjną dla uczniów, mogą korzystać wzajemnie ze swojej wiedzy i doświadczeń. **Częste stosowanie pracy w grupach sprzyja rozwojowi autonomii uczniów i kształtuje ich umiejętności komunikacji.** Praca w grupach wymaga od nauczyciela właściwej organizacji i odpowiedniego doboru zadań, ale pozwala na prowadzenie autentycznej, naturalnej komunikacji z dużą aktywnością uczniów. Aby wykonywanie zadania w grupie miało sens, musi być ono ukierunkowane na rozwiązanie jakiegoś problemu.

Zlecając pracę w grupie, nauczyciel powinien precyzyjnie zaprojektować formę prezentacji wyników. Prezentowanie ich w całości przez wszystkie grupy będzie nieco monotonne i czasochłonne. Warto zdecydować się na prezentację wizualną, multimedialną lub wzajemne przekazanie sobie wyników przez grupy o nowym składzie w stosunku do tych, w których odbywała się praca. Trzeba pamiętać, że grupy nie mogą być zbyt liczne, bo trudno wtedy o efektywną pracę każdego jej członka.

5.2. Wybrane techniki pracy

5.2.1. Rozumienie ze słuchu

Aby umożliwić uczniom rozwijanie umiejętności rozumienia ze słuchu, należy bardzo dokładnie planować przebieg ćwiczenia i formułowanie poleceń.

¹⁰ Komorowska, H. Metodyka nauczania języków obcych, WSiP, Warszawa 1999

Przed wysłuchaniem tekstu nauczyciel powinien wprowadzić uczniów w temat, wykorzystując w tym celu obrazek, fotografię czy tytuł.

W trakcie słuchania uczniowie wykonują różne zadania w zależności od tego, czy celem ćwiczenia będzie zrozumienie ogólne (ogólny sens wypowiedzi), czy też szczegółowe.

Po wysłuchaniu tekstu nauczyciel może zlecić uczniom:

- ▶ dokończenie usłyszanego tekstu
- ▶ udzielenie odpowiedzi na pytania
- ▶ opisanie sytuacji
- ▶ ustosunkowanie się do osób i zdarzeń.

Techniki rozwijania rozumienia ze słuchu	
Rozumienie ogólne	Rozumienie szczegółowe
<ul style="list-style-type: none">▶ identyfikowanie sytuacji i osób,▶ łączenie wypowiedzi słuchanej z tekstem pisanym lub obrazkiem,▶ układanie historyjki obrazkowej.	<ul style="list-style-type: none">▶ wyszukanie określonych informacji: podkreślenie ich w tekście, zapisanie w tabeli,▶ odpowiedzi na pytania,▶ korygowanie kolejności zdarzeń,▶ rysowanie zgodnie z poleceniem,▶ poruszanie się zgodnie z poleceniem,▶ uzupełnienie luk w tekście,▶ wybór prawdziwej odpowiedzi (tak / nie, prawda / fałsz),▶ test wielokrotnego wyboru,▶ robienie notatek.

5.2.2. Rozumienie tekstu czytanego

Do technik poprzedzających czytanie tekstu należą:

- ▶ formułowanie hipotez dotyczących tekstu i np. sporządzenie asocjogramu
- ▶ przeprowadzenie krótkiej wymiany zdań w parach
- ▶ przeprowadzenie rozmowy na temat związany z tekstem
- ▶ wprowadzenie materiału leksykalnego koniecznego do zrozumienia tekstu.

Techniki wykorzystywane **w trakcie czytania tekstu** zależą od celu ćwiczenia, co obrazuje poniższa tabela.

Techniki rozwijania sprawności czytania ze rozumieniem	
Rozumienie ogólne	Rozumienie szczegółowe
<ul style="list-style-type: none"> ▶ identyfikowanie sytuacji i osób, ▶ przyporządkowanie tytułu tekstowi, ▶ łączenie tekstu z obrazkiem, zdjęciem ▶ układanie fragmentów tekstu w całość. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ wyszukanie określonych informacji: podkreślenie ich w tekście, zapisanie w tabeli, ▶ udzielenie odpowiedzi na pytania, ▶ korygowanie kolejności zdarzeń, ▶ uzupełnienie luk w tekście, ▶ wybór prawdziwej odpowiedzi (tak / nie, prawda / fałsz), ▶ wykonanie testu wielokrotnego wyboru, ▶ robienie notatek.

Przeczytany tekst może być materiałem wyjściowym do ćwiczenia różnych sprawności.

Nauczyciel może zlecić uczniom:

- ▶ napisanie odpowiedzi na pytania
- ▶ uzupełnienie luk w tekście
- ▶ napisanie streszczenia
- ▶ dopisanie dalszego ciągu lub innego zakończenia
- ▶ wyrażenie opinii
- ▶ odgrywanie ról bohaterów tekstu
- ▶ przetwarzanie tekstu na inny gatunek lub ze zmianą osoby narratora.

5.2.3. Mówienie

Porozumiewanie się w języku obcym jest niezwykle złożoną umiejętnością, wymagającą znajomości nie tylko słownictwa, struktur gramatycznych i poprawnej wymowy, ale również pewnych technik kompensacyjnych.

Rozwijanie sprawności mówienia obejmuje fazę ćwiczeń i fazę komunikacji.

W fazie ćwiczeń należy dać uczniom możliwość dobrego opanowania materiału językowego, kładąc nacisk na poprawność (ćwiczenia leksykalne i gramatyczne).

W fazie komunikacyjnej natomiast najważniejsza jest skuteczność w porozumiewaniu się. Nauczyciel zachęca uczniów do mówienia, akceptując możliwość popełniania błędów.

Do technik pracy nad rozwojem sprawności mówienia należą:

- ▶ tworzenie dialogów w oparciu o dialog modelowy, obrazek
- ▶ omówienie wykresu, diagramu, schematu

- ▶ opisywanie ilustracji, zdjęć
- ▶ relacjonowanie wydarzeń
- ▶ streszczanie tekstu
- ▶ uzupełnienie luk informacyjnych (uczniowie pracujący w parach wymieniają się informacjami),
- ▶ formułowanie krótkiej wypowiedzi
- ▶ odgrywanie wyznaczonych ról,
- ▶ przeprowadzenie rozmowy, dyskusji, wywiadu
- ▶ wykorzystanie gier i zabaw dydaktycznych.

5.2.4. Pisanie

Do technik kształtujących umiejętność pisania należą:

- ▶ uzupełnianie luk w tekście
- ▶ wpisywania wypowiedzi osób w tzw. chmurki
- ▶ podpisywanie zdjęć, ilustracji, także historyjek obrazkowych
- ▶ formułowanie haseł, tytułów
- ▶ pisanie wierszy
- ▶ dopisywania początku lub zakończenia historii
- ▶ pisanie tekstu z wykorzystaniem podanych słów
- ▶ pisanie krótkich i dłuższych tekstów użytkowych
- ▶ pisanie streszczeń, notatek
- ▶ pisanie wypowiedzi na zadany temat.

5.2.5. Słownictwo

Do nauki słownictwa można wykorzystać następujące techniki pracy:

- ▶ przyporządkowywanie polskich znaczeń słowom niemieckim
- ▶ grupowanie wyrazów według przyjętych kryteriów
- ▶ graficzne przedstawianie znaczenia słów
- ▶ gry i zabawy (kwartet, memory, bingo, pantomima)
- ▶ przyporządkowywanie słów do przedmiotów,

- ▶ sporządzanie kart do nauki słówek
- ▶ uzupełnianie krzyżówek
- ▶ odczytywanie i tworzenie rebusów
- ▶ kojarzenie słów z obrazem, tworzenie map mentalnych, asocjogramów ▶ podawanie synonimów, antonimów
- ▶ objaśnianie, definiowanie
- ▶ wypisywanie słów niepasujących do podanych
- ▶ zbieranie słownictwa na podany temat.

5.2.6. Gramatyka

Znajomość gramatyki języka obcego nie jest celem samym w sobie, ale po latach pewnych zaniedbań postuluje się obecnie zwrócenie znacznie baczniejszej uwagi na osiągnięcie przez uczniów kompetencji językowej, której bazą będzie poprawność gramatyczna formułowanych wypowiedzi. Wprowadzanie terminologii gramatycznej za zajęciach języka obcego na III i IV etapie edukacyjnym nie jest ograniczona znajomością zagadnień z języka polskiego, ponieważ już w gimnazjum, można liczyć się z opanowaniem przez uczniów podstawowych treści i terminów gramatycznych.

Materiał gramatyczny można wprowadzać w dwojaki sposób: **metodą indukcyjną lub metodą dedukcyjną.**

Metoda indukcyjna charakteryzuje się tym, że uczniowie analizując tekst, rozpoznają nową strukturę gramatyczną i sami formułują odpowiednią regułę.

Metoda ta sprzyja samodzielnemu myśleniu uczniów i rozwija w nich twórcze podejście do problemów. Samodzielnie odkryte reguły dłużej pozostaną w pamięci.

Dla wielu uczniów taki sposób pracy na lekcji stanowić może źródło satysfakcji z odkrywania nowej wiedzy i wzmacniać w nich poczucie własnej wartości.

Metoda dedukcyjna polega na wprowadzaniu gotowych reguł ćwiczonych następnie na przykładach. Jest ona szczególnie przydatna w przypadku uczniów analityków, którzy chętnie uczą się języka w oparciu o jego struktury, gdyż to ułatwia im rozwiązywanie problemów językowych i wiązanie nowej wiedzy z tym, czego nauczyli się wcześniej.

Uzasadnione jest więc stosowanie obydwu metod, ale w przypadku uczniów szkoły podstawowej bardziej efektywne jest podejście indukcyjne, ponieważ dzieci w tym wieku nie są jeszcze w stanie poruszać się w sferze pojęć abstrakcyjnych.

Techniki nauczania gramatyki

Uczniowie

- ▶ szukają w tekście odpowiednich form gramatycznych
- ▶ uzupełniają brakujące części tabel
- ▶ uzupełniają zdania, wyrazy (np.: czasowniki brakującymi końcówkami)
- ▶ budują zdania z podanych wyrazów
- ▶ dopasowują do siebie fragmenty zdań

- ▶ dopasowują karty (gry pamięciowe typu „memory” – *essen* + *gegessen*)
- ▶ przekształcają zdania
- ▶ wybierają prawidłowy wariant odpowiedzi.

5.2.7. Wymowa

Fonetyka powinna stać się integralną częścią procesu dydaktycznego, ponieważ łatwiej jest zapobiegać błędom niż je potem korygować. Należy od pierwszej lekcji zwracać uczniom uwagę, że niewłaściwa wymowa lub zły akcent mogą zakłócić komunikację lub wręcz uniemożliwić zrozumienie wypowiedzi.

Ćwiczenia fonetyczne kojarzą się najczęściej z treningiem wymowy pojedynczych głosek, tymczasem o poprawności komunikacyjnej świadczy prawidłowa intonacja w dłuższych tekstach.

Uczniowie powinni ćwiczyć:

- ▶ właściwą intonację.
- ▶ akcent wyrazowy,
- ▶ wymowę poszczególnych głosek (alfabet), wymowę długich i krótkich samogłosek.

Do ćwiczeń fonetycznych można wykorzystać następujące techniki:

- ▶ podkreślanie, zaznaczanie odpowiednich głosek,
- ▶ grupowanie wyrazów według głosek (np. *Land, Rand, Sand, Wand*),
- ▶ zaznaczanie usłyszanego słowa (np. *bitten – bieten*),
- ▶ zaznaczanie, wystukiwanie akcentu wyrazowego,
- ▶ zaznaczanie w zdaniu akcentowanego wyrazu,
- ▶ zaznaczanie melodii zdania.

Do ćwiczeń fonetycznych można wykorzystać:

- ▶ teksty
- ▶ ćwiczenia gramatyczno-leksykalne
- ▶ nagrania audialne
- ▶ piosenki
- ▶ rymowanki
- ▶ gry językowe
- ▶ scenki odgrywane przez uczniów.

Osadzenie ćwiczeń fonetycznych w konkretnych sytuacjach komunikacyjnych i różnych fazach lekcji może uczynić naukę bardziej efektywną, interesującą i przyjemną.

5.2.8. Ortografia

Nauczanie ortografii jest nierozdzielnie związane z pisaniem. Systematyczna korekta i analiza błędów powinna być wskazówką do dalszych ćwiczeń. Istotnym zagadnieniem jest również prawidłowa interpunkcja.

Uczniowie:

- ▶ uzupełniają krzyżówki
- ▶ uzupełniają luki w wyrazach
- ▶ zapisują usłyszane słowa
- ▶ identyfikują wyrazy w ciągu liter
- ▶ piszą dyktanda i korygują sobie nawzajem błędy.

5.3. Indywidualizacja nauczania

Występowanie indywidualnych różnic między uczniami warunkujących tempo i stopień opanowania umiejętności kształtowanych w procesie dydaktycznym jest zjawiskiem znanym i oczywistym. A jednej strony mamy do czynienia z uczniami zdolnymi, łatwo uczącymi się, z drugiej zaś z dziećmi z różnymi dysfunkcjami. **Przyjęte obecnie w Polsce rozwiązania prawne zakładają indywidualizację kształcenia umożliwiającą zmniejszanie dysproporcji między uczniami w ramach funkcjonowania powszechnego systemu edukacji.** W jednej klasie uczyć się więc mogą uczniowie o różnym potencjale intelektualnym i bardzo różnych możliwościach przyswajania wiedzy, dzieci z różnymi dysfunkcjami, jak i niepełnosprawnością. Wprowadzenie takich rozwiązań prawnych wymusiło na szkole konieczność opracowania indywidualnych programów **edukacyjno-terapeutycznych** i kart indywidualnych potrzeb ucznia. Zaproponowano trzypoziomowy model pracy z uczniem: diagnostyczny, programowy i praktyczny. Zespół **nauczycieli i wychowawców, ewentualnie** specjalistów pracujących z dzieckiem powinien najpierw opracować diagnozę, rozpoznać specyficzne trudności w uczeniu się, ale także określić predyspozycje i uzdolnienia. Kolejnym krokiem jest przygotowanie odpowiedniej oferty edukacyjnej lub edukacyjno-terapeutycznej realizowanej przez zespół nauczycieli.¹¹ Istotne znaczenie dla wyboru metod pracy ma wiek uczniów. **W szkole ponadgimnazjalnej na dysfunkcje uczniów trzeba spojrzeć nieco inaczej niż na wcześniejszych etapach edukacyjnych.**

Najczęściej mamy do czynienia z uczniami ze zdiagnozowaną dysleksją. Uczniowie ci jako dorastający ludzie mogą mieć problemy z rozumieniem czytanych przez siebie tekstów, selekcjonowaniem materiału, czy wyszukiwaniem potrzebnych informacji. Zrobienie notatki, czy streszczenie tekstu będzie dla nich problemem. Możliwość wystąpienia takich trudności w różnym stopniu u poszczególnych uczniów nauczyciel musi sobie uświadamiać. Przeprowadzenie wstępnej diagnozy można w szkołach ponadgimnazjalnych uzupełnić wywiadem z uczniem w celu ustalenia najlepszych, najbardziej optymalnych rozwiązań metodycznych, które zapewnią mu sukces edukacyjny i wychowawczy. Uczniowie ci przeszli już przecież przez trzy etapy edukacyjne, zebrali doświadczenia, które teraz mogą procentować. Wykorzystując te doświadczenia, nauczyciel może z dużym powodzeniem określić warunki indywidualnego sposobu uczenia się, czy form i trybu sprawdzania wiedzy i umiejętności. Nauczyciel wspiera rozwój ucznia w trakcie procesu kształcenia w obszarze jego deficytów, ale stara się oceniać umiejętności ucznia w obszarze, który jest lepiej rozwinięty. Szerzej ten temat zostanie omówiony w rozdziale *Ocenianie*.

Być może uda się zapobiec w ten sposób niepowodzeniom, które na każdym etapie edukacyjnym prowadzić mogą do zaburzeń emocjonalnych i somatycznych. Dlatego też nauczyciel także w szkole ponadgimnazjalnej musi wziąć pod uwagę możliwości

¹¹Trochimiak, B. Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, MEN, Warszawa 2010

ucznia, aby w miarę możliwości każdemu uczniowi umożliwić efektywne uczenie się.¹² **Złudne byłoby jednak twierdzenie, że nauczyciel jest w stanie zapewnić każdemu uczniowi wszystkie optymalne dla niego metody pracy.**

Konieczność indywidualizowania procesu kształcenia dotyczy przecież nie tylko uczniów z dysfunkcjami czy niepełnosprawnością, ale także uczniów wybitnie uzdolnionych. Sposób postępowania z tymi uczniami jest podobny. I w tym przypadku ogromnie ważne jest doświadczenie ucznia, które nauczyciel może wykorzystać. Uczniowie szczególnie zdolni potrafią zazwyczaj określić z dużą precyzją własne cele i sposoby efektywnego uczenia się, sami kierują procesem zdobywania wiedzy i umiejętności i zazwyczaj oczekują, aby nauczyciel go wspierał tam, gdzie istotnie potrzebują pomocy. Problem indywidualizacji łączy się więc ściśle z rozwijaniem autonomii uczniów i przejmowaniem przez nich odpowiedzialności za efekty pracy. Zwłaszcza w szkole ponadgimnazjalnej punkt ciężkości należy przesunąć na indywidualizację połączoną z autonomią. Indywidualizowania form pracy nie należy mylić z pobłażaniem. Ustalony wspólnie z uczniami termin musi być dla wszystkich obowiązujący.

5.4. Strategie uczenia się i autonomia

Kształtowanie umiejętności uczenia się to stosunkowo nowe zagadnienie w polskim systemie edukacyjnym, choć coraz częściej zarówno nauczyciele, jak i same podręczniki podpowiadają uczniom, jak zwiększać tempo i efektywność uczenia się. Na III etapie edukacyjnym można zakładać, że uczniowie uświadamiają sobie własny styl uczenia się, zazwyczaj potrafią opisać swoje najbardziej efektywne strategie. Warto poświęcić trochę czasu, aby poznać preferencje uczniów w tym zakresie i uwzględnić na zajęciach. Najlepsze efekty przynieść może prezentacja różnych strategii i ich trening odbywający się w ramach zajęć lekcyjnych, a więc uczenie się uczenia w szkole. Do strategii priorytetowych, których znajomość należy rozwijać w szkole należą **strategie bezpośrednie**, do których należą:

- ▶ strategie pamięciowe
- ▶ strategie kognitywne (dotyczące procesów analizowania)
- ▶ strategie kompensacyjne (pozwalające sobie radzić w sytuacji konieczności wyrażenia intencji bez wystarczających kompetencji językowych).

Poza nimi przydatne w procesie kształcenia są **strategie pośrednie**:

- ▶ strategie metakognitywne dotyczące organizowania własnej pracy
- ▶ strategie afektywne (zdolność motywowania się do wysiłku i zmniejszania poziomu stresu)
- ▶ strategie społeczne odnoszące się do sytuacji, w których konieczne jest uzyskanie pomocy od rozmówcy.

Na III etapie edukacyjnym nauczyciel może przeprowadzić test badający indywidualne predyspozycje i styl poznawczy, prawdopodobne jest jednak zróżnicowanie uczniów pod tym względem, które wymusza stosowanie różnych technik pracy na lekcji.

Promując indywidualny styl uczenia się, inicjatywę w zakresie formułowania celów i organizowania nauki nauczyciel przyczynia się do rozwoju autonomii uczniów, niezwykle cennej i pożądanej zdolności. Nie należy się jej obawiać, to autonomia stanowi często o sukcesie, sprzyja rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, zapewnia dynamikę pracy w grupie i jej dyscyplinę oraz motywację. Przysiąc trzeba, że mogą istnieć określone trudności w rozwijaniu autonomii uczniów, nawet jeśli nauczyciel jest jej orędownikiem. W gimnazjum trzeba oczekiwać od uczniów postaw autonomicznych i wspierać ich dalszy rozwój poprzez:

- ▶ różnicowanie prac domowych i zadań do wykonania, pozostawiając ich ostateczny wybór uczniom
- ▶ różnicowanie terminów zaliczeń

¹² Bogdanowicz, M. Uczeń z dysleksją w szkole, Operon, Gdynia 2005

- ▶ wprowadzanie prac grupowych, np. projektów dla których nauczyciel określa główny cel, pozostawiając uczniom wybór metod ich realizacji i prezentacji
- ▶ zlecenie przygotowania fragmentu bądź całej lekcji
- ▶ wdrażanie uczniów do samooceny, np. za pomocą portfolio lub innych metod.

5.5. Diagnoza umiejętności

Program zakłada kontynuację nauczania na wszystkich etapach edukacyjnych.

Dlatego ważne jest, aby nauczyciel na początku zdiagnozował umiejętności uczniów i właściwie zaplanował dalszą naukę. W przypadku uczniów, którzy kontynuują naukę języka niemieckiego po szkole podstawowej, konieczne będzie przeprowadzenie testu diagnostycznego.

Jest to zabieg zrozumiały dla nauczyciela, choć niezbyt logiczny, zważając na wykluczające się terminy podjęcia decyzji o wyborze podręcznika (15 czerwca) i możliwości przeprowadzenia diagnozy (wrzesień).

Założyć trzeba, że uczniowie kontynuujący naukę uczyli się na II etapie edukacyjnym zgodnie z nową podstawą programową. Na przeprowadzenie pełnej diagnozy, a więc obejmującej wszystkie sprawności językowe często brak nauczycielowi czasu. Wtedy uwaga nauczyciela skierowana jest głównie na naukę gramatyki i to w tym zakresie sprawdzane są umiejętności uczniów. **Bardzo cenne wydaje się inne rozwiązanie, a mianowicie odniesienie się w teście diagnostycznym do obszarów tworzenia i przetwarzania wypowiedzi i znajomości przez uczniów gramatyki.** Są to kluczowe umiejętności, które pozwolą nauczycielowi na precyzyjne określenie poziomu znajomości języka. A więc przygotowując test diagnostyczny, należałoby sprawdzić, w jakim stopniu uczeń potrafi: opisać ludzi, przedmioty, miejsca, przedstawić i relacjonować fakty, wyrazić swoje poglądy, przedstawić intencje itp. Wynik takiego testu pozwoli nauczycielowi na określenie mocnych stron uczniów i usytuowanie braków w odniesieniu do treści podstawy programowej.

6. PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW

Na zakończenie III etapu edukacyjnego uczniowie powinni osiągnąć kompetencje opisane w podstawie programowej i aktywnie posługiwać się określonymi zwrotami dla wyrażenia konkretnych intencji.

Katalog środków językowych	
Moduł III.0	Moduł III.1
Nawiązywanie kontaktu	
Hallo! Grüß dich! Guten Tag! Ich bin Peter und du? Wer bist du? Wie geht`s?	- Darf ich mich vorstellen? - Ich habe dich gefragt, ob wir heute noch etwas vorhaben?
Zakończenie kontaktu	
Tschüs! Bis später! Ich muss schon gehen. Bis nachher!	- Ich muss jetzt leider Schluss machen.
Rozpoczęcie rozmowy	
Entschuldigen Sie bitte, können Sie mir sagen ...	Du, Klaus, du hast mir etwas versprochen. He, Anna, was ist denn los?
Podtrzymywanie rozmowy	
Wie findest du ... ? Gefällt es dir? Was macht dir denn Spaß?	Hast du eine Ahnung, ob wir heute ...? Und wo ist das Problem?
Wyrażanie/Niewyrażanie zgody	
Ja, das geht! Nein, tut mir leid.	Na gut, wenn du meinst. Nein überhaupt nicht.
Sygnalizowanie niezrozumienia	
- <i>Wie bitte?</i>	- Wie bitte, ich habe Sie nicht verstanden.
Wyrażanie zdziwienia	
Na so was! Wirklich?	Das darf doch nicht wahr sein!

Wyrażanie emocji	
Es freut mich! Oh toll!	Ich bin sauer auf dich! Ich fürchte, dass ...
Wyrażanie podziękowania	
- Vielen Dank! - Herzlichen Dank!	- Ich bin dir sehr dankbar.
Wyrażanie prośby	
- Darf ich heute	- Entschuldigen Sie bitte, gibt es hier ...?
Wyrażanie aprobaty/dezaprobaty	
Richtig! Super! Toll! Das finde ich ja toll!	Das ist doch viel zu gefährlich! Das ist doch Spitze!
Wyrażanie opinii	
- Mathe ist blöd! - Das ist aber interessant!	- Meiner Meinung nach ... - Das ist doch nicht wahr. - So ein Blödsinn!
Wyrażanie życzenia	
- Ich möchte ...	- Ich möchte gern, dass ...
Wydawanie polecenia	
- Zeig mal! - Lass mich in Ruhe!	- Reg dich doch nicht so auf! - Überleg doch mal!

Wyrażanie emocji	
Es freut mich! Oh toll!	Ich bin sauer auf dich! Ich fürchte, dass ...
Wyrażanie podziękowania	
- Vielen Dank! - Herzlichen Dank!	- Ich bin dir sehr dankbar.
Wyrażanie prośby	
- Darf ich heute	- Entschuldigen Sie bitte, gibt es hier ...?
Wyrażanie aprobaty/dezaprobaty	
Richtig! Super! Toll! Das finde ich ja toll!	Das ist doch viel zu gefährlich! Das ist doch Spitze!
Wyrażanie opinii	
- Mathe ist blöd! - Das ist aber interessant!	- Meiner Meinung nach ... - Das ist doch nicht wahr. - So ein Blödsinn!
Wyrażanie życzenia	
- Ich möchte ...	- Ich möchte gern, dass ...
Wydawanie polecenia	
- Zeig mal! - Lass mich in Ruhe!	- Reg dich doch nicht so auf! - Überleg doch mal!

7.2. Ocenianie bieżące / ocenianie kształtujące

Ocenianie bieżące pełni bardzo ważną rolę w procesie dydaktycznym.

Jego istotą jest systematyczne zbieranie informacji o stopniu opanowania przez ucznia poszczególnych treści nauczania. W przypadku języka obcego ocenianie obejmuje wszystkie sprawności językowe, a także aktywność ucznia na lekcji, systematyczne i staranne wykonywanie prac domowych i innych zadań.

Ocenianie bieżące może odbywać się w oparciu o skalę ocen 1–6 lub inny system, np. punktowy. Program przewiduje wykorzystanie obowiązującej obecnie skali ocen.

Oceny cząstkowe umożliwiają uczniowi śledzenie własnych postępów, wskazują konieczność uzupełnienia braków. Wystawianie ocen powinno opierać się o czytelne i wcześniej podane kryteria. Należy umieścić je w pracowni językowej w widocznym miejscu, aby nauczyciel mógł się do nich odwoływać.

Dobrym sposobem korespondującym z koncepcją indywidualizacji i rozwoju autonomii uczniów jest ocenianie kształtujące. Jego zasadą jest systematyczne udzielanie informacji zwrotnej o tym, co udało się uczniowi już opanować, a co jeszcze musi poprawić. W ocenianiu kształtującym nie jest najważniejsza ocena, ale systematyczna praca nad poprawieniem efektów kształcenia. Oczywiście oceny nie są wykluczone, a jedynie poprzedzone dość rozległym procesem towarzyszenia uczniowi przez nauczyciela w celu uzyskiwania coraz lepszych wyników. W każdym, przyjętym przez nauczyciela systemie oceniania najważniejsze jest określenie celów i kryteriów oceniania.

Oddzielnym problemem jest ocenianie uczniów z dysfunkcjami. Ten problem został częściowo omówiony w rozdziale poświęconym indywidualizacji. Przy ocenianiu uczniów z dysfunkcjami nauczyciel zobowiązany jest do udzielenia wsparcia i dostosowania trybu i sposobu oceniania do możliwości ucznia. Przy indywidualizacji oceniania w przypadku uczniów z dysleksją najważniejsze wydaje mi się dostosowanie form oceniania do rodzaju dysfunkcji. Zaburzenie percepcji wzrokowej oznacza, że uczeń nie zapisuje poprawnie słów, myli końcówki, pisze niewyraźnie, ale ten sam uczeń może zupełnie dobrze rozumieć ze słuchu. Najlepszą metodą pracy będzie wspieranie ucznia w tych obszarach, gdzie występują zaburzenia, a więc w percepcji wzrokowej, ale wykorzystanie jego mocnych stron, czyli w tym przypadku percepcji słuchowej przy ocenianiu umiejętności. I odwrotnie w przypadku ucznia z zaburzeniami percepcji słuchowej powinniśmy często stosować ćwiczenia ze słuchu, aby rozwijać tę umiejętność, która wymaga więcej wysiłku, ale przy tego typu zadania ocenianiu brać pod uwagę znacznie rzadziej.

Generalnie uczniowie z dysfunkcjami powinni:

- ▶ mieć więcej czasu na wykonanie zadania
- ▶ otrzymywać zadania o mniejszej objętości, podzielone na części
- ▶ uczyć się polisensorycznie
- ▶ stosować różne formy wizualizacji
- ▶ mieć możliwość zaliczenia materiału w formie ustnej zamiast pisemnej.¹³

¹³ Bogdanowicz, M. Dysleksja w kontekście nauczania języków obcych, Harmonia, Gdańsk 2005

7.2.1. Kryteria oceniania wypowiedzi pisemnych i ustnych

Ocena	Zgodność z tematem / stopień wyczerpania tematu	Poprawność
6	Uczeń uwzględnia wszystkie elementy polecenia, odpowiada wyczerpująco, uwzględnia własne przemyślenia nawet wykraczające poza tematykę poruszaną na zajęciach szkolnych, uwzględnia limit słów w pracach pisemnych,	buduje spójną wypowiedź o wyjątkowych walorach merytorycznych, wypowiada się swobodnie używając bardzo bogatego słownictwa i złożonych struktur gramatycznych, zachowuje dużą dokładność i poprawność językową,
5	uwzględnia wszystkie elementy polecenia, odpowiada wyczerpująco, w pracach pisemnych uwzględnia limit słów,	buduje spójną wypowiedź, opanował duży zakres słownictwa, wykorzystuje złożone struktury, popęnia sporadyczne i drobne błędy,
4	uwzględnia wszystkie elementy polecenia, na niektóre elementy polecenia odpowiada mniej wyczerpująco, uwzględnia w pracach pisemnych limit słów,	buduje spójną wypowiedź, opanował duży zakres słownictwa, wykorzystuje złożone struktury, popęnia nieliczne błędy,
3	wypowiada się wyczerpująco na niektóre tematy, w pracach pisemnych nie uwzględnia limitu słów, ----- wykonuje niektóre polecenia, odpowiada wyczerpująco, ----- wypełnia wszystkie polecenia, odpowiada niewyczerpująco	formułuje niezbyt spójną wypowiedź, wykorzystuje proste struktury, popęnia mało błędów ----- formułuje dość spójną wypowiedź, wykorzystuje proste struktury, popęnia bardzo liczne, istotne błędy ----- jeden z 2 powyższych wariantów
2	wypełnia polecenia częściowo, w wypowiedzi zawiera znikomą ilość informacji,	ma ograniczony zasób słownictwa i struktur, popęnia bardzo poważne błędy zaburzające komunikację,
1	prezentuje wypowiedzi nie na temat lub nie udziela odpowiedzi	popęnia bardzo poważne błędy uniemożliwiające komunikację

7.2.2. Ocenianie testów

Inne umiejętności, tj. rozumienie ze słuchu, czytanie tekstu ze zrozumieniem, znajomość zasad gramatyki oraz słownictwa można sprawdzać za pomocą testów.

Testy powinny wszechstronnie badać daną umiejętność poprzez różnorodne, znane uczniowi techniki.

Obowiązkiem nauczyciela jest wcześniejsze poinformowanie ucznia o zasadach sprawdzania jego kompetencji. Informacja ta powinna zawierać:

- ▶ zakres materiału podlegającego ewaluacji,
- ▶ techniki testowania
- ▶ termin (w przypadku sprawdzianów obejmujących większą partię materiału).

7.3. Ocenianie semestralne

7.3.1. Średnia ważona

Na początku semestru nauczyciel informuje uczniów o zasadach wystawienia oceny końcowej. Nie może być ona średnią arytmetyczną ocen cząstkowych, ponieważ różna jest ich wartość (ciężar gatunkowy), np. ocena bardzo dobra za pracę domową ma inną wagę niż taka sama ocena z pracy klasowej. Dlatego proponuje się wykorzystanie metody tzw. średnich ważonych.

Średnia ważona opisuje „wagę” uzyskanych ocen. Najprostszy sposób obliczania średniej ważonej polega na traktowaniu poszczególnych ocen jako wielokrotności ocen elementarnych, np.

1) praca domowa, odpowiedź ustna z bieżącego materiału	1 ocena
2) kartkówka, odpowiedź ustna z niewielkiej partii materiału	2 oceny
3) praca klasowa z większej partii materiału	3 oceny

UWAGI KOŃCOWE

Nowa podstawa programowa wymusza określony sposób organizacji procesu kształcenia.

Stałe monitorowanie realizacji celów i treści kształcenia w niej opisanych, spójność koncepcji pracy i efektywne metody przyniosą sukces w postaci dobrej znajomości języka obcego. W *Programie* nie poświęcono wiele uwagi egzaminowi gimnazjalnemu, ponieważ właściwie zorganizowany proces kształcenia z odpowiednim powtórzeniem w jego końcowej fazie powinien pozwolić uczniowi udokumentować znajomość języka zdany egzaminem, ale priorytetem powinna być autentyczna komunikacja.

Bibliografia

- Bee H. Psychologia rozwoju człowieka, Zysk i S-ka, Poznań
- Binder G. (2002) Lernstörungen, Urania, Berlin
- Bogdanowicz M. (2005) Dysleksja w kontekście nauczania języków obcych, Harmonia, Gdańsk
- Bogdanowicz M. (2005) Uczeń z dysleksją w szkole, Operon, Gdynia
- Bryant P. (1997) Psychologia rozwojowa, Zysk i S-ka, Poznań
- Brzezińska A. (2005) Psychologiczne portrety człowieka, GWP, Gdańsk
- Erikson E. (2004) Tożsamość a cykl życia, Zysk i S-ka, Poznań
- Glaboniat M. (2002) Profile Deutsch, Langenscheidt, München
- King G. (2003) Umiejętności terapeutyczne nauczyciela, GWP, Gdańsk
- Komorowska H. (1999) Metodyka nauczania języków obcych, WSiP, Warszawa
- Komorowska H. (2009) Skuteczna nauka języka niemieckiego, CODN, Warszawa
- Piaget J. (1967) Rozwój ocen moralnych dziecka, Wydawnictwo Naukowe PWN
- Pfeiffer W. (2001) Nauka języków obcych od praktyki do praktyki, Wagros, Poznań
- Raifenschneider D. (2001) Techniki trenowania umysłu, Muza, Warszawa
- Sterna D. (2006) Ocenianie kształtujące w praktyce, CEO, Warszawa
- Śliwowski B. (1998) Współczesne teorie i nurty wychowania, Impuls, Kraków
- Szulc A. (1997) Słownik dydaktyki języków obcych, PWN, Warszawa
- Trochimiak B. (2010) Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, MEN, Warszawa